
УДК 378.14: 355.23

Сергій СОВВА,
кандидат педагогічних наук,
Національна академія Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

У статті окреслено проблему формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників. Виокремлено основні особливості (умови) формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників: збагачення змісту навчання поняттями, ідеями, теоріями, пов'язаними з наукою міжнародного права, і розвиток на цій основі правового мислення курсантів, формування у них навичок пізнання міжнародного права; удосконалення у курсантів навичок службового спілкування в аспекті міжнародної правової культури через формування у них уміння переконувати, відстоювати свою точку зору з посиланням на міжнародно-правові акти та через набуття навичок мовного етикету; формування у курсантів умінь і прийомів самоосвітньої діяльності з міжнародного права через залучення їх до різних видів самостійних робіт, у тому числі й дослідницького характеру; вибір таких методів та прийомів, які найбільшою мірою сприяють розвитку правового мислення курсантів, забезпечують оволодіння ними сукупністю видів та способів професійної діяльності в аспекті дотримання та виконання норм міжнародного права при охороні державного кордону.

© Совва С.

Ключові слова: міжнародна правова культура, особливості (умови) формування, майбутні офіцери-прикордонників.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Міжнародна правова культура офіцера-прикордонника як невід’ємний компонент і передумова його успішної професійної діяльності містить знання ним норм та інститутів міжнародного права, оволодіння сукупністю видів та способів професійної діяльності в аспекті дотримання та виконання норм міжнародного права при охороні державного кордону, а також нетерпиме ставлення до будь-яких порушень прав людини як носія суб’єктивних юридичних прав і обов’язків та учасника правових відносин на державному кордоні. Формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників є важливою складовою їх професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Шляхи формування правової культури досліджували багато вчених. Зокрема у роботах А. К. Долгової, О. І. Дулова, Л. М. Зюбіна, К. Є. Ігошева, В. О. Коновалової, М. В. Костицького, Д. П. Котова, О. Р. Ратінова, В. О. Татенка, Н. О. Ткачової та інших доводиться, що в основі формування правової культури має бути система позитивних впливів, які забезпечуються організацією громадського, освітянського і родинного середовища.

Метою статті є визначення педагогічних умов формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників необхідно створити в навчально-виховному процесі певні педагогічні умови. Сучасна дидактика трактує умови як сукупність факторів, компонентів навчального процесу, що забезпечують успішність навчання. У теорії виховання умови розглядаються як середовище, у якому відбуваються ті або інші педагогічні процеси. Поняття “педагогічні умови” позначає сукупність об’єктивних можливостей змісту навчан-

ня, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей його здійснення, що забезпечує успішність педагогічних впливів.

При організації роботи з формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників важливе значення має врахування мети та чітке визначення завдань. Мета й завдання міжнародно-правового навчання й виховання курсантів визначаються з урахуванням їх майбутнього призначення випускників і тих правових завдань та ситуацій, які їм потрібно буде самостійно вирішувати у повсякденній діяльності. Метою міжнародно-правової освіти курсантів у ДПСУ є формування в них високого рівня міжнародної правової культури. Для досягнення цієї мети відповідно необхідно вирішити такі завдання:

дати курсантам міжнародно-правові знання в обсязі, що дозволить би успішно виконувати покладені на них обов'язки й самостійно одержувати нові знання;

сформувати необхідні офіцеру-прикордоннику навички й уміння міжнародно-правової діяльності;

прищепити курсантам почуття нетерпимості до будь-яких відступів від вимог міжнародно-правових норм;

навчити їх самостійно мислити у сфері міжнародного права й оперувати юридичним матеріалом, розширити юридичний кругозір;

сформувати методичні навички, ознайомити з основними підходами й принципами вирішення юридичних питань і завдань;

навчити аналізувати й давати міжнародно-правову оцінку явищам, що відбуваються у світі, і подіям з позицій основних принципів і постулатів міжнародного права.

Ефективність і якість вирішення завдань із формування міжнародної правової культури залежить від багатьох факторів, зокрема від дотримання принципів правового навчання курсантів. В аспекті формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників важливе значення мають такі, як гуманізм, законність, демократизм, науковість, об'єктивність (правдивість), доступність, дохідливість і популярність, відкритість, систематичність, системність, цілеспрямованість, доцільність, індивідуальний підхід. Спеці-

ально-професійні принципи стосуються змісту міжнародної правової культури, організації правовиховного процесу та майбутньої професійної діяльності офіцерів-прикордонників. Серед спеціально-професійних принципів необхідно вказати на принципи професійної спрямованості навчання; єдності навчальної, практичної і дослідницької діяльності; вимогливості та поваги до особистості курсантів; нероздільності теорії і практики. Окремо необхідно звернути увагу на принцип зв'язку правового навчання з практичною професійною діяльністю [10, с. 257–258].

На думку психолога Д. М. Бойка, у роботі, спрямованій на формування правової культури, увага повинна бути акцентована на визначенні психолого-педагогічних шляхів активізації усвідомленого засвоєння учнями правових норм, внутрішнього прийняття ними права як особистісної цінності [1, с. 10].

В. І. Лозова і Г. В. Троцько вважають, що формування культури особистості – це процес засвоєння індивідом соціального досвіду, цінностей, норм та елементів культури, властивих суспільству, соціальній групі, до якої вона належить [4]. К. О. Абульханова пропонує декілька шляхів підвищення рівня правової культури сучасного спеціаліста: а) систематична робота над поповненням запасу юридичних знань, необхідних у практичній діяльності; б) формування глибокої поваги до закону, до права взагалі [9, с. 171]. М. К. Подберезський щодо цього також зазначає, що підвищення рівня міжнародно-правових знань курсантів відбувається при вивченні юридичних дисциплін [7]. Отже, дослідники одностайні в тому, що основою формування правової культури є насамперед вивчення правових дисциплін.

З урахуванням зазначених підходів, а також структурних компонентів міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників, зокрема визнання того, що основою міжнародної правової культури є знання міжнародного права, однією з особливостей (умов) формування зазначеного інтегративного особистісного утворення захисників кордону слід вважати збагачення змісту навчання поняттями, ідеями, теоріями, пов'язаними з наукою міжнародного права. Ідеться про необхідність ознайомлення курсантів з особливостями

міжнародного права, його основними поняттями, категоріями, інститутами і галузями. Цю роботу можна проводити при вивченні таких правових дисциплін, як “Міжнародне право”, “Конституційне право зарубіжних країн”, “Митне право”, “Теорія держави й права”. Визначальною при цьому, звичайно ж, є дисципліна “Міжнародне право”, тому що вона реалізує всі компоненти цільової настанови вивчення міжнародного права, уміння його застосовувати й дотримуватися вимог законів і нормативно-правових актів та в остаточному підсумку закладає фундамент формування міжнародної правової культури.

М. І. Керимов, Г. Д. Маркова, Є. В. Назаренко, П. О. Недбайло, Д. О. Потопейко, В. А. Сапун, М. С. Строгович та ін. зазначають, що основну увагу при цьому важливо надавати розвитку правового мислення курсантів, формуванню в них правового світогляду, прищеплення поваги до міжнародного права. Міжнародно-правове мислення – це своєрідний спосіб організації розумового процесу, що ґрунтується на загальноновизнаних принципах, постулатах і нормах міжнародного права. Міжнародно-правове мислення насамперед пов’язане зі здатністю особистості діалектично мислити, логічно грамотно вирішувати можливі протиріччя при тлумаченні загальних принципів права, законів, норм міжнародного права та інших джерел права. У своїй основі правове мислення передбачає усвідомлене дотримання, застосування норм права, а також свідоме використання в практичній діяльності моральних принципів спілкування й поведінки, активну протидію у випадку їхнього порушення.

Як показує педагогічна практика й аналіз змісту навчальних програм, при вивченні таких правових дисциплін, як “Міжнародне право”, “Конституційне право зарубіжних країн”, “Митне право”, “Теорія держави й права” доцільно вчити курсантів прийомів і способів пізнання закону. Насамперед необхідно широко використовувати нормативні міжнародно-правові акти, для того щоб глибше розкрити навчальні питання, а часом і цілі теми дисципліни. Під час кожного навчального заняття необхідно розглядати нормативні міжнародно-правові акти, показувати принципи міжнародно-правового регулювання й формувати в курсантів почуття віри в закон і необхідність його дотримання.

Така робота дозволить формувати у курсантів навички роботи з міжнародними договорами та іншими міжнародними актами, а також їх тлумачення стосовно конкретних ситуацій міжнародного життя.

Отже, важливою особливістю (умовою) формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників є збагачення змісту навчання поняттями, ідеями, теоріями, пов'язаними з наукою міжнародного права, і розвиток на цій основі правого мислення курсантів, формування їх навичок пізнання міжнародного права.

Для визначення чергової особливості (умови) формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників важливе значення має урахування кількох позицій. По-перше, це думка В. Є. Давидовича, Ю. О. Жданова, М. С. Кагана, Л. М. Когана щодо того, що культура формується та виявляється насамперед у діяльності. По-друге, у своїй основі правове мислення передбачає усвідомлене дотримання, застосування норм права, а також свідоме використання в практичній діяльності моральних принципів спілкування. По-третє, слід взяти до уваги основні види діяльності офіцера-прикордонника. Хронометражні спостереження та аналіз службових документів і посадових інструкцій свідчить, що офіцери-прикордонники більшу частину робочого часу витрачають на спілкування з громадянами, що перетинають державний кордон, з місцевим населенням з питань забезпечення охорони кордону, на опитування затриманих громадян та громадян-свідків порушення державного кордону. Спілкування – засіб, основний метод і зміст діяльності прикордонника в пункті пропуску через державний кордон. Його офіцер-прикордонник використовує при взаємодії з особами, що перетинають державний кордон, при координації дій з різними службами, колегами. Отже, ще однією особливістю (умовою) формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників є удосконалення їх навичок професійного спілкування в аспекті міжнародної правової культури.

Проблеми професійного спілкування офіцерів-прикордонників досліджували О. І. Бондаренко, О. Ф. Волобуєва, Ю. В. Кудінов, О. В. Мисечко, які визначили особливості службового спілкування офіцерів-прикордонників, його види та шляхи формування комуніка-

тивних умінь. Правда, ніхто з вчених не розглядав особливостей спілкування офіцерів-прикордонників в аспекті вимог міжнародної правової культури. У роботі з формування міжнародної правової культури ми передбачаємо ситуації, коли, наприклад, при спілкуванні з особами, які перетинають державний кордон у пунктах пропуску (ситуація спілкування – прикордонний контроль), або з особами, які нелегально перетинають державний кордон, чи зі свідками – місцевими жителями (ситуація спілкування – прикордонна служба), офіцер-прикордонник повинен переконливо аргументувати свою позицію, пояснити точку зору, розтлумачити дію того чи іншого міжнародно-правового акта. Важливим є також дотримання вимог міжнародного права, наприклад, щодо допиту підозрюваних у незаконному перетині державного кордону та ін. Тут має значення знання офіцером-прикордонником вимог “Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність людини, видів поведження і покарання”. У всіх цих видах професійного спілкування офіцера-прикордонника має значення як міжнародно-правовий, так і моральний аспект, на який необхідно звернути увагу з метою формування міжнародної правої культури майбутніх офіцерів-прикордонників.

Для формування навичок службового спілкування ми створювали на заняттях ситуації, коли курсанти повинні вирішувати значимі комунікативні завдання. Важливе значення при цьому має залучення курсантів до діалогу, який є одним з найефективніших засобів навчання усного мовлення та одночасно однією з найпродуктивніших його форм. Через цілеспрямоване введення його в процес навчання, як зазначає О. В. Мисечко [6, с. 88], можна ефективно формувати комунікативні мовленнєві уміння курсантів. Важливо при цьому враховувати, що діалог, як зазначає дослідниця, треба будувати на значущому за змістом матеріалі, наприклад, це можуть бути ситуації спілкування “інспектор прикордонної служби – громадянин, що перетинає державний кордон у пункті пропуску” [6, с. 87].

Отже, ще однією особливістю (умовою) формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників є удосконалення їх навичок службового спілкування в аспекті міжнародної пра-

вової культури через формування вміння переконувати, відстоювати свою точку зору з посиланням на міжнародно-правові акти та через набуття навичок мовного етикету.

В умовах постійного оновлення законодавства офіцер-прикордонник повинен самостійно вирішувати принципово нові завдання, уміти творчо мислити. Він повинен уміти в стислий термін знайти, проаналізувати, оцінити норми міжнародного права для прийняття законного й обґрунтованого рішення. Для цього захисник кордону повинен підвищувати рівень міжнародно-правових знань, постійно стежити за змінами, що відбуваються в законодавстві, розвивати своє міжнародно-правове мислення. З огляду на ці завдання, ще однією особливістю (умовою) формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників можна визначити формування у курсантів умінь і прийомів самоосвітньої діяльності з міжнародного права.

Питання самоосвітньої діяльності особистості сьогодні є предметом уваги М. І. Бондаренка, В. К. Буряка, А. К. Громцевої, О. В. Малихіна, Б. Ф. Райського, Н. М. Трофімової, Т. Д. Цихмістрової та ін. Безпосередньо проблемам активізації самоосвіти і професійного самовдосконалення особистості офіцера-прикордонника присвячені праці О. В. Діденка, який досліджував педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів, Д. В. Іщенко – умови самовдосконалення прикордонників та Т. О. Івашкової – формування культури самоосвіти майбутніх офіцерів правоохоронних органів у вищих навчальних закладах [2; 3].

Як зазначають Б. Ф. Райський і М. Н. Скаткін, використання потенціалу самоосвіти у навчальному процесі означає насамперед послідовне навчання суб'єктів навчання різним видам і прийомам самостійної роботи. Це може бути надання їм певної самостійності на навчальних заняттях або на самопідготовці. Важливе значення при цьому, як зазначають дослідники, має заохочення курсантів за використання інформації, отриманої шляхом самоосвіти, за успіхи в роботі з розширення знань [8, с. 75].

Т. О. Івашкова вважає, що для формування умінь самоосвітньої діяльності курсантів важливе значення мають усі організаційні фор-

ми навчального процесу, зокрема лекції, лабораторні, практичні та семінарські заняття, іспити і заліки, виконання курсових і дипломних проектів, самостійна робота [3, с. 116–117]. Зокрема дослідниця вказує, що, наприклад, для того щоб зрозуміти й засвоїти все почуте на лекції, курсант особисто повинен повторити навчальний матеріал самостійно, записати лекцію своїми словами та ін. У свою чергу підготовка до семінару також розвиває у курсантів навички самоосвітньої діяльності: курсанти повинні зрозуміти, усвідомити матеріал, запам'ятати поняття, категорії та навчитися застосовувати способи, прийоми, методи практичної діяльності й спілкування, визначитися з власними переконаннями.

Особливе значення в аспекті формування міжнародної культури курсантів має також їх самостійна підготовка. Для ефективності самостійної роботи важливе значення має її планування, організація й керівництво. Курсантів важливо вчити алгоритму підготовки до кожного групового заняття: визначення завдання й вивчення необхідної літератури, міжнародно-правових актів, після цього – вирішення прикладів та завдань. Насамперед важливо давати курсантам такі завдання, де було б передбачено різні види опрацювання тексту: узагальнення, виділення основоположних ідей, складання плану. Важливо вчити курсантів різних видів читання, зокрема “швидкого читання”, поглибленого чи оглядового, прийомів найбільш раціонального запису (конспект, виписки, плани, теза, рецензія, анотація, реферат), загальних прийомів роботи із книгою.

Як доводять Б. Ф. Райський і М. М. Скаткін, при цьому можна використовувати такі види самостійних робіт, що дозволяють формувати самоосвітні уміння: читання з елементами аналізу; складання планів і питань літературних джерел та розповіді вчителя; спостереження та узагальнення відомих даних; складання конспектів і тез; систематизація і класифікація матеріалу, складання схем; підготовка доповідей, повідомлень, рефератів до семінарських занять, підготовка до участі в диспутах [8, с. 99].

В. М. Нагаєв вказує на різні форми роботи, що дозволяють формувати уміння самоосвітньої діяльності студентів у вищій школі. Зо-

крема, дослідник називає індивідуальні навчально-дослідні завдання (вид позааудиторної індивідуальної роботи курсанта навчального чи навчально-дослідницького характеру, яке використовується при вивченні програмного матеріалу дисципліни і завершується контролем); курсові, дипломні і магістерські проекти; аналіз і оцінювання професійних ситуацій, підготовка рефератів, анотації до прочитаної додаткової літератури, підготовка наукових доповідей і публікацій [5, с. 105–106]. Найбільш проробленою формою організації самостійної позааудиторної діяльності курсантів є їх науково-дослідна робота (курсівські проекти). Усі ці напрямки роботи мають великий потенціал для розвитку правового мислення курсантів, формування умінь самоосвітньої діяльності.

Отже, формування у курсантів умінь і прийомів самоосвітньої діяльності з міжнародного права як однієї з педагогічних умов формування міжнародної правової культури можливе через їх залучення до різних видів самостійних робіт, у тому числі й дослідницького характеру.

Усі зазначені педагогічні умови формування міжнародної правової культури, зокрема збагачення змісту навчання поняттями, ідеями, теоріями, пов'язаними з наукою міжнародного права, удосконалення їх навичок професійного спілкування в аспекті міжнародної правової культури, формування у курсантів умінь і прийомів самоосвітньої діяльності з міжнародного права тісно пов'язані ще з однією важливою складовою педагогічного процесу. Ідеться про відповідні методи, форми та засоби у процесі навчання курсантів міжнародного права. Так, четвертою особливістю (умовою) формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-прикордонників слід назвати вибір відповідних методів організації навчальної діяльності курсантів.

Методи формування міжнародної правової культури курсантів – це сукупність способів і прийомів впливу на свідомість, волю і поведінку курсантів, що здійснюється із урахуванням їх здібностей, загальних та індивідуальних властивостей та залежно від конкретної ситуації відповідно до мети та завдань формування міжнародної правової культури.

За радянських часів при викладанні суспільних дисциплін у цілому і юридичних зокрема переважав догматичний метод, коли студентові подавалась лише готова й винятково одноваріантна, “єдино правильна” інформація. Всю історію людської думки при цьому розглядали майже як суцільну історію одних тільки помилок, бо передбачалося, що остаточна істина була лише в працях класиків марксизму-ленінізму, у рішеннях останнього з’їзду партії. У наш час вже загальною сталою стала думка (В. В. Головченко, В. П. Зенін, В. О. Котюк, А. Ф. Крижанівський, В. В. Оксамитний, М. К. Подберезький, О. Ф. Скакун, С. С. Сливка, Н. Я. Соколов, В. І. Темченко та ін.), що правове виховання неможливе без розвитку самостійності та творчого мислення особистості. Ідеться про те, що навчання права означає здобуття знань не тільки через запам’ятовування, а й через пошук шляхів вирішення тих чи інших правових проблем. Потрібно вчити вільно мислити, опираючись при цьому на положення Конституції України, загальною визнані принципи й норми міжнародного права, закономірності самого процесу правового пізнання. Майбутнім правникам доцільно викладати юридичні науки на основі плюралізму думки вчених, юридичних шкіл, приділяти увагу розвитку творчого розуміння правових проблем, що виникають у суспільстві, давати їм необхідні практичні навички: виступати привселюдно, спілкуватися з людьми, грамотно складати юридичні документи та ін.

Психологи (С. Л. Рубінштейн, Г. С. Костюк, О. О. Леонтьєв та ін.) на сьогодні довели, що мислення взагалі не є вродженою людською властивістю, воно існує в людини у вигляді здатності, яку можна розвивати в процесі навчання. Зазначеним завданням якнайкраще відповідає проблемне навчання. Однак необхідно зазначити, що проблемне навчання слід використовувати тільки в поєднанні із традиційними методами навчання, оскільки початковий рівень правових знань у курсантів досить низький.

Для проблемного навчання, як зазначає М. М. Фіцула, важливе значення має створення проблемної ситуації [10, с.179]. Для створення й розв’язання проблемних ситуацій вчені (С. Д. Смирнов, М. М. Фіцула, А. В. Хуторської,) пропонують повідомляти раніше невідомі слу-

хачам факти, використовувати суперечності між ними й наявними знаннями, помилкові оцінки й судження курсантів, обґрунтовувати й перевіряти гіпотези. Проблемний підхід до навчання передбачає насамперед моделювання практичних ситуацій. Його формами й методами найчастіше є аналіз практичних ситуацій, групові дискусії, розв'язання конструктивних завдань, розробка проєктів, ділові ігри, мозкова атака, синектика та ін.

Висновки дослідження. Отже, ефективне формування міжнародної правової культури в курсантів можливе при врахуванні таких особливостей: збагаченні змісту навчання поняттями, ідеями, теоріями, пов'язаними з наукою міжнародного права, і розвиток на цій основі правого мислення курсантів, формування у них навичок пізнання міжнародного права; удосконаленні у курсантів навичок службового спілкування в аспекті міжнародної правової культури через формування у них умінь переконувати, відстоювати свою точку зору з посиланням на міжнародно-правові акти та через набуття навичок мовного етикету; формуванні у курсантів умінь і прийомів самоосвітньої діяльності з міжнародного права через залучення їх до різних видів самостійних робіт, у тому числі й дослідницького характеру; вибору таких методів та прийомів, які найбільшою мірою сприяють розвитку правового мислення курсантів, забезпечують оволодіння ними сукупністю видів та способів професійної діяльності в аспекті дотримання та виконання норм міжнародного права при охороні державного кордону.

Перспективами подальшого наукового дослідження є експериментальне дослідження ефективності реалізації особливостей формування міжнародної правової культури в майбутніх офіцерів-прикордонників.

Список використаної літератури

1. Бойко Д. М. Психологічні умови формування правової культури старшокласників : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2005. 21 с.
2. Діденко О. В. Педагогічні умови професійного самовдосконалення майбутніх офіцерів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2003. 200 с.

-
3. Івашкова Т. О. Формування культури самоосвіти майбутніх офіцерів правоохоронних органів у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2008. 197 с.
 4. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання. Харків: Харк. держ. ун. ім. Г. С. Сковороди, 2002. 401 с.
 5. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 232 с.
 6. Мисечко О. В. Педагогічна технологія формування вмінь службового спілкування у майбутніх офіцерів-прикордонників : дис... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2005. 206 с.
 7. Подберезський М. К. Формування правової культури студентів вищих педагогічних навчальних закладів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04. АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. Київ, 1997. 37 с.
 8. Руководство самообразованием школьников / под ред. Б. Ф. Райского, М. Н. Скаткина. Москва : Просвещение, 1983. 127 с.
 9. Психология и педагогика : учеб. пособие / [под ред. К. А. Альбухановой и др.]. Москва : Совершенство, 1998. 320 с.
 10. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академ-видав, 2006. 352 с.

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент Мірошніченко В. І.

Совва С. М. Особенности формирования международной правовой культуры будущих офицеров-пограничников

В статті обозначены проблеми формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-пограничників. Виділені основні особливості (умови) формування міжнародної правової культури майбутніх офіцерів-пограничників: обогачення змісту навчання поняттями, ідеями, теоріями, пов'язаними з наукою міжнародного права, і розвиток на цій основі правового мислення курсантів, формування у них навичок розуміння міжнародного права; вдосконалення у курсантів навичок службового спілкування в аспекті міжнародної правової культури через формування у них вміння переконувати, висловити свою точку зору з посиланням на міжнародно-правові акти і через набуття навичок мовної

го этикета; формирование у курсантов умений и приемов самообразовательной деятельности по международному праву через привлечение их к различным видам самостоятельных работ, в том числе и исследовательского характера; выбор таких методов и приемов, которые в наибольшей степени способствуют развитию правового мышления курсантов, обеспечивают овладение ими совокупностью видов и способов профессиональной деятельности в аспекте соблюдения и выполнения норм международного права при охране государственной границы.

Ключевые слова: *международная правовая культура, особенности (условия) формирования, будущие офицеры-пограничники.*

Sovva S. Peculiarities of Formation of the International Legal Culture of the Future Officers-Border Guards

The article outlines the problems of forming the international legal culture of future border officers. The main features (conditions) of the formation of the international legal culture of future border guard officers in enriching the content of teaching with concepts, ideas, theories related to the science of international law, and the development on this basis of the right thinking of cadets, the formation of their skills in the cognition of international law; improvement of cadets' skills of official communication in the aspect of the international legal culture through the formation of their ability to persuade, defend their point of view with reference to international legal acts and through the acquisition of skills of speech etiquette; the formation in the cadets of the skills and techniques of self-educational activity in international law by involving them in various types of independent work, including research; the choice of such methods and techniques that contribute to the development of the legal thinking of cadets to the greatest extent ensure that they master the totality of the types and methods of professional activity in the aspect of observing and fulfilling the norms of international law while protecting the state border.

Keywords: *international legal culture, features (conditions) of formation, future border officers.*